

Motion till riksdagen

1989/90:Ub279

av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

Läromedlen

Bra läroböcker är en förutsättning för goda resultat i skolan. "Lärobokseländet" som blev en realitet på 80-talet hotar skolans mål. Det är glädjande att aktuella uppgifter från kommunerna tyder på att dessa insett betydelsen av att satsa större resurser på läroboksinköp.

Det är emellertid viktigt att statsmakterna även framöver ägnar läromedelsfrågorna stor uppmärksamhet. Även om det primära ansvaret ligger på kommun- och skolnivå kan staten på några sätt medverka till att läroboksproblemen löses.

En av skolans viktigaste uppgifter är att skapa ett bestående bok- och läsintresse hos eleverna. Det understryker också vikten av hela, aktuella och välskrivna läroböcker.

En lärobok där innehållet är föråldrat och som är trasig och nerklottrad kan inte fylla den roll i undervisningen som den enligt läroplanen skall göra. Inför de trasiga och ibland obefintliga böckerna har lärarna givit upp och försöker undervisa utan böcker. De kopierar i det oändliga, ofta i strid mot upphovsrätten, och försöker hanka sig fram på olika sätt. En av lärobokens viktigaste uppgifter är att möjliggöra för elever att arbeta hemma: Att kunna göra läxor, att kunna förbereda sig inför en lektion eller att kunna repetera ett genomgången moment. Om böckerna är i det närmaste oanvändbara, kan lärarna i praktiken inte låta läxorna spela någon viktig roll i undervisningen, vilket de bör göra.

Vi tror att den snabbaste och enklaste lösningen på läroboksproblemet kommer genom att det ges fortsatt uppmärksamhet i den allmänna debatten. De senaste rapporterna från kommunerna tyder på att förhållandena på vissa håll redan har förbättrats. Den rikspolitiker som har störst del i den utvecklingen är Bengt Westerberg. I ett anförande i maj 1987 sade han: "Det är hög tid att återupprätta läroboken ... Att i unga år få lära sig att älska boken borde vara en rättighet. Det är därför allvarligt att allt fler skolbarn nu endast möter trasiga, kladdiga och inaktuella böcker, som de efter ett läsår skall lämna vidare till någon annan."

Vissa möjligheter till omprioriteringar finns redan inom de samlade anslagen för läromedel. Kostnaden för kopiering har ökat kraftigt. Delvis är detta en följd av den för låga läroboksstandarden. Med bättre läroböcker skulle det sannolikt gå att minska mängden kopior som delas ut till eleverna och därmed också att minska kostnaderna.

Också andra delar av läromedelsanslaget behöver ses över. Inte för att något är onödigt eller obehövt i sig men i ljuset av läroboksstandarden borde en annan prioritering vara möjlig.

Det viktigaste när det gäller att få bra och billiga läromedel är naturligtvis att upprätthålla en effektiv fungerande konkurrens. Att förstatliga branschen, på vilket det ibland har framförts krav i läromedelsdebatten, skulle enligt all erfarenhet ge oss sämre och dyrare böcker på några års sikt. Staten är för övrigt redan idag genom bokförlaget Liber en av de större läromedelsproducenterna.

Bonniers initiativ att starta ett läroboksförlag som skall försöka pressa priserna är mycket välkommet och ett utmärkt exempel på värdet av fri etableringsrätt och konkurrens.

Lärarna är i detta som i de flesta andra sammanhang i skolan nyckelpersonerna. De måste för det första ha en idé om vilka läromedel de behöver. Därefter måste de, tillsammans med elever och andra lärare, ha sådan överblick över marknaden att de kan välja rätt läromedel. I praktiken måste detta med läromedelsval delvis överlåtas på andra, vanligen andra lärare som får viss nedsättning i sin undervisningsskyldighet för att ansvara för läromedelsinköpen. I många kommuner har man dessutom byggt upp särskilda läromedelscentraler som svarar för denna hantering. Huruvida kostnaderna för dessa samordnade inköp kompenseras av de ökande läromedelsrabatterna diskuteras nu på många håll.

Det undervisas alldeles för lite om läromedel inom lärarutbildningen. Enligt uppgift får de blivande lärarna mycket ytliga kunskaper om läromedel och dess användningsmöjligheter. Det är viktigt att bl.a. följande frågor diskuteras utförligt under utbildningen: Vilka krav bör man ställa på en bra lärobok? Vilken roll bör läroboken spela i själva undervisningen? Hur kan man komplettera läroboken med andra läromedel? Hur hittar man som enskild lärare de bästa läroböckerna? Hur kan en lärare påverka innehållet i läroböckerna?

Om lärarna redan under sin utbildning får tillfälle att diskutera läromedelsfrågor mer är det troligt att de också kan ställa krav på bättre läromedel och inte minst på bra läroböcker. De skulle också ha större förmåga att välja ut bra böcker och därefter på bästa sätt integrera boken med andra pedagogiska hjälpmedel och metoder.

Våren 1989 infördes nya regler för granskningen av läromedel. Vi anser att den nya granskningen innebär problem i flera avseenden. Bl.a. får granskningen karaktären av påbud och auktorisation som skolan får svårt att värja sig emot. Samtidigt kommer granskningen självfallet att inrymma den subjektivitet som utmärker normal bokrecensionsverksamhet. Granskarna har vidare stor möjlighet att centralt påverka undervisningens inriktning genom att favorisera en speciell pedagogisk eller metodisk lösning av vissa undervisningsfrågor.

Det är därför angeläget att det finns flera, sinsemellan fristående granskningsutlåtanden. Riksdagen bör slå fast att granskarnas utlåtanden inte skall inkräkta på skolans, lärarnas och elevernas rätt att välja lärobok efter egen bedömning.

Riksdagen har också beslutat införa arbetsstipendier för läroboksförfat-

tare. Vi motsatte oss detta. Det finns inga garantier för att en god idé blir en bra lärobok. Det är först när boken utprovats genom användning i skolan bland lärare och elever som man kan bedöma resultatet av projektidén. Stipendier borde alltså inte beviljas redan på projektstadiet.

Mot. 1989/90
Ub279

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om läromedelskunskap i lärarutbildningen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om granskningen av läromedel,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsstipendier för läroboksförfattare.

Stockholm den 24 januari 1990

Lars Leijonborg (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Margitta Edgren (fp)

Barbro Westerholm (fp)